

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

redactie: dovenetel 45 - Heerenveen

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. Keuning / Culemborg

Toch maar „een“ mens?

Jezus zei tot haar: Maria!
(Joh. 20 : 16)

Maar een mens.

Dat kan betekenen: je bent een méns, — en mensen zijn niet zoveel waard.

Maar je kunt de klemtoon ook anders leggen: je bent wel een mens, en mensen zijn heel wat waard. — maar ondertussen ben je — hoe waardevol ook — toch maar één van de velen, één onder miljoenen. Meer niet. Tenslotte toch niets bijzonders.

Niets bijzonders?

Maar psalm 139 dan? Ik ben toch geen massa-artikel, maar een heel apart borduurwerk van God.

En het evangelie van Johannes dan? Want speciaal in dat evangelie valt er wel een heel duidelijk accent op het bijzondere van elk mens, waarmee Jezus in aanraking kwam. En op het aparte van Jezus' relatie met deze of gene: Hij had Lazarus lief en Hij had Lazarus' zusters lief. En hoewel Jezus al zijn discipelen lief had (b.v. Joh. 15 : 9 vv) wordt één van hen dan toch maar speciaal aangeduid als „de discipel die Jezus liefhad“.

ADRESWIJZIGING

Met ingang van 21 oktober is het adres van de redactie veranderd.

Het adres is nu: Dovenetel 45
8446 SH Heerenveen
tel. 05130-20476.

Wilt U vanaf heden alle stukken bestemd voor de redactie sturen aan bovenstaand adres.

Dit geldt niet voor stukken die bestemd zijn voor de rubrieken Kerknieuws en Nieuws uit breder kring. Gelieve die te (blijven) sturen naar: Kerknieuws Opbouw, Brugakker 36-22, 3704 LP Zeist, tel. 03404-50278.

En dan Maria, zij uit Magdala. De vrouw uit wie Jezus zeven duivelen had uitgeworpen. Dat wil zeggen: Jezus had haar uit de hel gehaald. De hel, waarin ze zo lang geleefd had, door niemand te bereiken. Een hel van angst en eenzaamheid, vervreemd van iedereen, een onbekende voor zichzelf.

En toen was Jezus gekomen en Hij had haar weer zichzelf gemaakt: Maria. Hij had in dat verwrongen, geruïneerde schepsel de eigenlijke Maria gezien.

Wel onherkenbaar geschonden en verminkt. Maar toch...

En toen had Hij haar tevoorschijn geroepen. Nou, daar was ze dan weer, terug uit het donker, terug uit de nachtmerrie, terug uit de onherkenbaarheid. Daar was ze weer, gekend, herkend door die ene: door Jezus.

Sindsdien is haar omgang met Jezus doortrokken geweest van de verwondering: Hij ziet mij. Hij geeft om mij. Hij gaat in, niet op „een“ mens, één van de velen, maar op mij. Ik ben voor Hem maar niet een vrouw, maar Maria. Hij noemt me bij mijn naam. Want het is hem om mij begonnen.

Is het een wonder dat ze na Jezus' begrafenis eigenlijk niet van zijn graf is weg te slaan. En dat ze weer teruggaat, nadat ze eerst met de andere vrouwen is thuisgekomen?

En dan — voor de tweede keer op die morgen bij het graf — is daar opeens die man, die ze door haar tranen heen nauwelijks ziet, wiens stem ze zelfs niet herkent. Zo ontogankelijk is ze voor alles, wat tot haar probeert door te dringen.

Tot opeens toch iets door die muur weet heen te breken.

Iets. Een stem. Een stem, die haar roept, die om haar roept: Maria!

Een stem? Zijn stem.

En dan is er ook geen aarzeling meer en geen twijfel. Want dat alles wordt weggespoeld, weggevaagd door dat ene alles-overstemmende feit: Hij roept om me. Hij roept: Maria, waar ben je? Ik zoek jou!

Later zegt Jezus dan: ga dat nu maar aan de anderen vertellen. En nog later tegen die anderen: ga dat nu samen maar aan iedereen vertellen. Want zoals ik jou bij name roep, Maria, en zoals ik jullie bij name roep, Johannes en Mattheüs en Thomas, — zo ga ik

miljoenen bij name roepen: Corrie en Mientje en Evert en...

En ze allemaal bij name roepend, roep ik hen allen uit hun eigen hel te voorschijn en uit hun eigen dood tevoorschijn, roep ik ze weg uit hun tranenstroom, uit hun verscheurdheid, uit hun verwrongenheid.

En als ze mij horen roepen, dan horen ze God roepen, God, die ze doorgrondt en kent en ze stuk voor stuk bemint. En als God roept, — dan kom je tevoorschijn, dan wordt je wie je bent en wat je bent, dan wordt je zo als Hij zelf je heeft geweven en geborduurd, dan kom je dadelijk tot je zelf.

Dan ga je leven. Dan ga jij leven. Want om jou is het God begonnen.

Niet om „een“ mens. Maar om jou.

God roept om mij. Omdat Hij zelf iets geweldigs van me maakte.

Hij roept om mij, mismaakt, tegenstrijdig, machteloos, overgeleverd aan de hel waarin ik me verstrikt heb, — de hel van mijn verlegenheid of van mijn trots, van mijn minderwaardigheidscomplex of mijn jaloersheid, of de hel die ik niet eens een naam kan geven, maar in elk geval de hel waarin ik onherkenbaar ben voor mezelf en onbereikbaar voor anderen.

Maar niet onherkenbaar voor Hem. En niet onbereikbaar voor Hem, die zijn handen naar me uitsteekt en me vastgrijpt en mijn naam noemt: Jij!

En dáartegen is alles wat me dwars-zit, alles wat me beschadigt, daartegen zijn al mijn verminkingen niet bestand.

Als Hij roept om mij,
dan kan geen macht verhinderen,
dat ik voor God besta.

IN DIT NUMMER

- 217 Ds J. Keuning, Toch maar „een“ mens?
- 218 Ds C. P. Plooy, Leegloop van de kerken (2)
- 319 Drs O. Mooiweer, Luthers kracht en zwakheid
- 320 Mr J. Meulink, Variaties in relaties?
- 320 M. de Jonge, De sleutels van het Koninkrijk der hemelen

C. P. Plooy / Ede

Leegloop van de kerken (2)

We willen deze keer wat nadenken over het vorige maal gesignaleerde verschijnsel van leegloop van kerken.

—o—

„Van kerken”, d.w.z. niet van alle kerken. Er zijn gelukkig nog altijd kerken, die zondags goed bezet zijn, zowel in de morgen- als in de middagdienst of de avonddienst.

Kan de leegloop van kerken dezelfde oorzaak hebben als de leegloop van scholen? De hoge geboortegolf is weggeëbd. De pil heeft zijn duizenden verslagen. Geboortebeperking is een gewone zaak geworden. De tijd van de grote gezinnen is voorbij. Gezinnen van 16 kinderen bij de rooms-katholieken en van 12 kinderen bij de gereformeerden waren voorheen geen uitzondering. Tegenwoordig werkt alles eraan mee, dat we het „laten” bij hooguit drie kinderen. We „laten” het erbij, omdat we het aldus „regelen”. Overigens loopt een en ander ons ook wel eens uit de hand. En dan krijgen we minder of méér dan ons lief is. Tenslotte is er ook nog een andere Hand in het spel. Maar hoe ook: het is duidelijk, dat de trend van onze tijd naar kleine gezinnen doorwerkt op kerk en school. Schoollokalen worden gesloten en kerken lopen leeg. Scholen en kerken, die gebouwd zijn inder tijd om de resultaten van die hoge geboortegolf te kunnen bergen. Ze staan nu overbodig te worden.

Behalve in de uiterst rechtse flank van de gereformeerde gezindte, waar het kindertal over 't algemeen nog groot is. Ook daar zal de invloed van geboortebeperking wel wat doorwerken, maar toch lang niet in die mate als elders. Hier valt overigens ook in rekening te brengen de mentaliteit van de lijdelijkheid en het „laat komen wat komt”, die in deze kringen vaak heerst. Een mentaliteit, die moeilijk te rijmen is met „verantwoord ouderschap”.

Het is boeiend te zien, hoe ook op dit punt (zoals op meer punten) de roomse opvattingen (van vóór de modernisering) en de oud-gereformeerde opvattingen op dezelfde lijn liggen. Hoewel ze elkaars antipolen zijn! Waar was men vanouds zo „antipapistisch” als bij de oud-gereformeerden? Maar er zijn opvallende punten van overeenkomst altijd geweest: de tweede openbaringsbron naast de Bijbel is bij de een de traditie en bij de ander de bevinding; de goede werken naast het geloof bij de een zijn de sterke bekeringsverhalen bij de ander; de „levens-

der heiligen” bij de een zijn de telkens weer verschijnende of herdrukte biografieën van vrome overleden voorgangers bij de ander; de mystieke ondergrond in beide kerken; de wijze waarop aan beide zijden vaak de letterlijke en historisch-bepaalde bijbeltekst overspoeld en overspeeld wordt door z.g. geestelijke verklaringen, wat de weg gebaand heeft naar de moderne hermeneutiek.

—o—

Een heel andere oorzaak van de leegloop van kerken schijnt wel te zijn de „bewustwording” van de moderne mens, zoals men dat tegenwoordig noemt. Voor kort sprak men nog meer van de „mondigheid”.

„Schijnt”... omdat deze oorzaak toch wel weer samenhangt met de eerstgenoemde. Uit die mondigheid en bewustwording vloeit toch weer voort, dat men zich niet meer zoals vroeger door de kerk laat opjatten tot het krijgen van steeds meer kinderen.

Maar toen de kerk haar medezeggenschap in de gezinsvorming verloor begonnen de kerk-leden met de one-man-show zondags in de kerk. Er zijn er meer die wat te zeggen hebben dan de dominee en de pastoor. De tijd van de passieve luisterdienst is voorbij. En als de kerk op dit punt niet „bijstelt” blijven we weg en zoeken het elders.

Dit krijgt de laatste tijd zijn bizon- dere toespitsing in de bewustwor- ding van „de vrouw in de kerk”, die het benauwd gaat krijgen onder de nu al eeuwenlange „alleenheer- schappij” van de man in de kerk. Als daar niets aan gedaan wordt en in veranderen gaat, dreigen vele vrouwen de kerk te verlaten. „Drei- gen” letterlijk genomen. Of dat zo'n vaart zal lopen? Zo ja, dan hangt dat met meer samen dan alleen de positie en rol van de vrouw in de kerk. En daarbij valt dan te den- ken aan de feministische theologie, die bepaald niet samenvalt met de gereformeerde theologie.

—o—

Een andere oorzaak van leegloop van kerken is te zoeken in de poli- tieke polarisatie in de kerken, die zich de laatste tijd toespitst op het punt van de kernbewapening. De politieke prediking is daarbij in ge- ding, alsook de vraag of de kerk zich over zulke konkrete politieke vraagstukken heeft uit te spreken via een rapport of uitspraak van een generale synode. Licht dat op haar weg? Volgt dat uit haar roeping om het Evangelie te verkondigen? Kan de mening van alle plaatselijke gemeenten en persoonlijke kerkle- den in zo'n uitspraak vertolkt wor- den? Of gaat het er niet om, dat de kerk spreekt, maar dat de kerk zegt: alzo spreekt de HERE?

Al met al geen eenvoudige zaak, als je 't principieel benadert, en praktisch bekeken een veld vol voet- angels en klemmen. Het rapport van de Ned. Herv. Synode over de kern- bewapening heeft een stroom van afwijzende reacties uit deze kerken los gemaakt. Voor velen lijkt hier het punt bereikt om afscheid te ne- men van de kerk, die hen toch lief is.

En wat dan te verwachten is: voor de één ging de Synode te ver, maar voor de ander ging ze lang niet ver genoeg. En zo zie je zowel uiterst rechts als uiterst links mensen met de deurnop in de hand staan, om heen te gaan.

Het is opmerkelijk, dat dergelijke reacties veel sneller komen bij poli- tieke uitspraken van de kerk, dan bij leerstellige uitspraken. Een preek met een ingebouwd stemadvies, dat een andere kant uitwijst dan de partij waar men zelf lid van is, roept kennelijk sneller verzet op dan een preek, die het met het ge- zag en de waarheid dr. Schriften niet zo nauw neemt.

Ik hoorde onlangs in een IKV-ver- gadering prof. Berkhof waarschu- wen tegen misbruik van de kansel. De dominee staat daar om de hoofd- lijnen van het Evangelie van het Ko- ninkrijk der hemelen de gemeente voor te houden en er valt niets bui- ten dat Koninkrijk en buiten het Evangelie. Maar laat hij geen din- gen zeggen, die beter in de onder- linge bijeenkomsten van gemeen- leden bediscussieerd kunnen wor- den, en waarbij de dominee niet ambtshalve, maar als medegelovige zijn woordje kan doen.

Dat leek me wijs gezegd, vooral in deze kring!

Het komt wat inkonsekvent over als soms dezelfde, die er zo tegen zijn, dat één man in de kerkdienst altijd maar aan het woord is, toch wel weer graag zien, dat die ene man vanaf de preekstoel hun pro- gressieve politieke ideeën uitdraagt via de prediking. Hier is nu juist bij uitstek een terrein, waar elke gelovige niet alleen als mondig kerklid, maar ook als medeverant- woordelijk burger zijn/haar me- ning heeft te vormen en zijn/haar standpunt heeft te bepalen. En de Bijbel als Bron van hoogste wijs- heid is gelukkig niet alleen van de

pastorale notities

door
H. Amelink

31 oktober 1517

Maarten Luther schrijft in zijn voorrede bij zijn commentaar op Paulus' brief aan de Galaten over de rechtvaardiging door het geloof alleen dit: „Want indien wij het Artikel van Rechtvaardigmaking kwijt zijn, of misvatten, zo is tegelijk verloren de ganse Christelijke Leer. En zovele mensen als er ook in de wereld zijn, die haar niet verstaan, zijn of Joden of Turken of Papisten of Onrechtzinnigen”. Op het verwijt van eenzijdigheid dat hij moest incasseren antwoordt hij: „Doen wij dan niets, werken wij niets, om die Gerechtigheid te verkrijgen? Ik antwoord: niets. Omdat die Gerechtigheid daarin bestaat, in het geheel niets te doen,

niets te horen, niets van de wet of eigen werken te weten, maar dat alleen te weten en te geloven... dat Hij ons van God geworden is tot wijsheid, Gerechtigheid, heilig- making en verlossing”. Het zou goed zijn als alle christe- nen tot deze eenzijdigheid bekeerd werden. Dat zou het aanschijn van kerk en wereld veranderen. Hein- rich Bornkamm heeft in zijn ge- bundelde artikelen in het boek „Luthers Geistige Welt”, Gütersloh 1953 ook een artikel opgenomen onder de titel „De wereldhisto- rische betekenis van de 95 stellin- gen”. Die wereldhistorische beteke- nis was er niet omdat Luther toen afscheid wilde nemen van de Rooms Katholieke kerk. Integen- deel. Dat wilde hij helemaal niet.

En veel van die 95 stellingen zijn zo rooms dat veel roomsen van vandaag er niets van zouden willen weten. Maar Luther stelde in die artikelen de meest wezenlijke vraag aan de orde: hoe krijg ik een genadig God? En daarop gaf hij het goede antwoord. Daarom konden die 95 stellingen van wereldhisto- rische betekenis worden. Mensen veranderden. Volken veranderden. De Middeleeuwen werden verlaten. De vrijheid van de christenmens brak baan. Deze leer is reddend en eenheidstichtend. „En indien wij niet hier in Wittenberg zo ijverig en naarstig gewaakt en gearbeid hadden om deze Geloofsleer te planten en voor te stellen, zo zou- den wij zo lang niet eendrachtig gebleven zijn.”

Het is inderdaad in de geschiedenis van de kerk steeds weer mis gegaan als men deze leer van de recht- vaardiging van de goddeloze om Jezus' wil alleen, niet voor het één en al heeft gehouden.

KERKELIJK LEVEN

dominee, maar van en voor ons allen.

—o—

Kerken lopen leeg... maar niet alleen naar één zijde, maar minstens naar twee zijden. De vervreemding van de kerk kan allerlei oorzaken hebben, 't kan nogal aan de oppervlakte zitten, maar ook veel dieper. 't Kan emotioneel bepaald zijn, maar ook nogal rationeel. Of met andere woorden je hoort de één zeggen: het doet me niets meer zondags in de kerk (gevoelsmatig), en de ander: de kerk heeft mij niets meer te zeggen (verstandelijk). Er worden ook mensen doodgemaakt met jaren en jaren lang altijd weer hetzelfde geluid. Of het over de ene tekst gaat of over de andere, of dominee zus preekt of dominee zo, het komt altijd weer op hetzelfde neer. En daar zie je ze gaan, eerst wat sluiks, later openlijk lopen ze de kerk uit en zoeken ze wat hen aanspreekt en hun hart raakt, waarbij ze helemaal betrokken raken.

Waarom lopen in Amsterdam de twee diensten leeg, maar zit de Spuikerkerk vol met vooral jonge mensen, al weer enige jaren geleden bij ds Pagée, later bij andere voorgangers?

Wat trekt velen weg uit hun eigen kerkdiensten naar de Wilhelmina-kerk in Haarlem-Zuid? Of naar de „Regenboog“-kerk in Veenendaal? En zo kennen we allemaal wel voorbeelden in eigen omgeving en soms denk ik: wat zou het heerlijk zijn, als er van onze eigen kerkdiensten zoveel aantrekkingskracht uitging en als onze eigen diensten eens zoveel enthousiasme wekten bij jong en oud! Goed, laat er eens een mooi koor bij zijn, laat er eens een goede organist mogen halen uit het orgel wat erin zit, laten er eens liederen gezongen worden, die wij niet in ons kerkboek hebben staan... Natuurlijk, het gaat om de verkondiging van Gods Woord en als dat niet deugt helpen alle lapmiddelen niet. Maar in de tempel van Jeruzalem gebeurde er op de feestdagen ook wel wat meer dan wij ons in onze kerkdiensten menen te mogen veroorloven. Waarom moeten onze jongeren elders gaan zoeken wat wij ze in eigen kerk toch ook moesten kunnen geven?

O. Mooiweer / Enschede

Luthers kracht en zwakheid

Rondom de één en dertigste oktober spitst zich de aandacht van vel enop Maarten Luther! Deze briljante persoonlijkheid uit de tijd van de grote reformatie is uiteraard in de loop der eeuwen object van nedere beschouwing en indringende analyse geweest. Nu zal iemand, die zijn Bijbel werkelijk kent, nooit durven te beweren, dat hij in staat zal zijn alle facetten van het leven en werken van Luther te belichten. „Wie toch onder de mensen weet wat in een mens is, dan des mensen eigen geest, die in hem is?“ (1 Cor. 2:11). Dit woord van de apostel Paulus geldt ook van de reformator uit Wittenberg. Wij weten uit ervaring hoe men in een kerkstrijd uitermate fel reageren kan. Daarin komt ook een brok zonde mee! Men gaat in de wijze waarop men zich uitdrukt dikwijls over de schreef. Het verwijt van extremisme is dan niet van de lucht. Men jaagt elkaar op om de uiterste konsekwenties te trekken en aarzelt niet om zeer ernstige kwalifikaties te gebruiken. Ook bij Luther komen wij dat verschillende malen tegen. Nu kunnen wij ter verdediging van een dergelijke handelwijze gauw aanvoeren, dat de tijd er wel naar was om elkaar met dergelijke middelen te bestrijden. De reformatoren stonden immers in de frontlinie. Zij voelden zich vaak eenzaam als pioniers in 't Koninkrijk Gods! Toch is het optreden van Luther zo nu en dan aan ernstige kritiek onderhevig. We denken daarbij in de eerste plaats aan een academisch twistgesprek, dat door Eck te Leipzig in juli 1519 werd gehouden met Karlstadt, een kollega en medestander van Luther. Spoedig nam Luther zijn plaats in. Daarbij ging het ook over de goede werken! Luther hamerde steeds op het thema: „gerechtvaardigd door het geloof zonder de werken“. Maar toen kwam Eck met Jacobus voor de dag. Deze apostel stelde het immers anders dan Paulus in de brief aan de Romeinen deed, nl.: „Gij ziet, dat een mens uit werken gerechtvaardigd wordt, en niet slechts uit geloof?“

Luther wist niet meer welke kant hij op moest. Hij voelde zich volkomen in het nauw gedreven. Het gevolg was, dat hij een rare sprong deed. „Jacobus delierat“ zei hij. D.w.z. „Jacobus heeft het delirium, hij raast.“ Hij vond, dat de brief van Jacobus als een „strooien brief“ maar verbrand moest worden. Hij onderkende op dat moment helemaal niet, dat het getuigenis van Romeinen 3 zich richt tegen een andere categorie mensen dan de boodschap van Jacobus 2. Hij nivelleerde de verschillen en sloeg door op een enorme manier. Jammer, onjuist en ongeoorloofd om zo met de Schrift om te gaan!

Hier komen Luthers kracht en zwakheid duidelijk aan het licht. Zijn kracht is gelegen in de sterke aksentuering van het: alleen door het geloof, alleen door genade en alleen God de eer. Zijn zwakheid manifesteerde zich zonneklaar in het feit, dat hij soms een terminologie hanteerde, die niet harmonieerde met de tendens van de leer der kerk, welke hij juist zo krachtig verdedigde.

Verder willen wij wijzen op wat zich voordeed aan het einde van het godsdienstgesprek te Marburg (1529). Dit godsdienstgesprek werd georganiseerd door de landgraaf Philips van Hessen. Daar hebben Luther en Zwingli elkaar voor de eerste en enige keer ontmoet. Er waren leer-

geschillen aan de dag getreden betreffende het Heilig Avondmaal. Men stond scherp tegenover elkaar en bleek onmachtig om de ontstane kloof te overbruggen. Intriest als men bedenkt welke zegen de HERE aan zijn kerk geschonken had in het ontstaan en de doorwerking van de Hervorming! Hier gingen de wegen voorgoed uiteen. Luther weigert na afloop een gesprek met de Straatsburgers. Hij zegt tegen Bucer en dit was mee bedoeld voor Zwingli: „Het is duidelijk, dat uw geestelijk inzicht en het onze niet overeenstemmen. Gij zijt van een andere geest dan wij.“ En als Zwingli meent, dat bij gebleken tegenstellingen en verschil van standpunt toch gezamenlijke actie mogelijk moest zijn, reageert Luther beslist afwijzend. Hij was wars van een militaire bond en was in geen enkel opzicht geporteerd voor een politieke beweging. Hij weigert daarom Zwingli niet de vriendenhand, maar kan de Zwitsers als broeders, als leden van Christus' kerk, absoluut niet erkennen. Dit signaleren wij op zijn zachtst gezegd als een uiting van werkelijke zwakheid aan de kant van Luther. Binnen de kring van de christgelovigen mag men het „vriend en broeder“ niet van elkaar losmaken. (zie voor bovenstaande dr W. Balke in „Bij brood en beker“).

Tot slot memoreren wij de Rijksdag te Augsburg (1530). Daar zocht men op belangrijke punten naar overeenstemming tussen Rome en Reformatie. Luther vond zijn vriend en medewerker Philippus Melancthon in dit opzicht veel te voortvarend en maakte zich zorgen over de afloop. Als de paus zijn pausdom niet wil prijsgeven, ziet Luther er geen perspectief in. Hij vond het eigenlijk voldoende wanneer de zijnen rekenschap gaven van hun geloof en vrede vroegen. Dit gaf hij per brief aan Melancthon door. En omdat hij de standvastigheid van Melancthon niet erg vertrouwde, schreef hij aan Spalatinus: „Mocht gij evenwel (hetgeen Christus verhoeden zal, dat gebeurt) iets blijkbaar tegen het evangelie toegeven, zodat zij die adelaar in een zak stopten, dan zal komen, twijfel er niet aan, komen zal dan Luther om die adelaar (bedoeld is het evangelie, O.M.) prachtig te bevrijden. Zo waarlijk als Christus leeft, ik zal het doen!“ Hier proeft men Luthers bewogenheid! Hij werd door het evangelie van Gods genade in Christus volledig in beslag genomen. Zijn zwakheid tekende zich af in een gebrek aan vertrouwen in zijn vriend Melancthon. Zijn kracht was gelegen in de ongebrepte handhaving van het volle Woord van God! En alles wat daaraan meewerkte en dat doel diende kon op de instemming van Luther rekenen. Vandaar, dat hij het resultaat van het dispuut in 1530 te Augsburg, nl. de Augsburgse Confessie dan ook aanvaardde, omdat de vitale punten van de reformatie leer tegenover Rome waren gehandhaafd. Als we onze aandacht wijden aan wat Luther zoal gedaan tegen de Roomse hiërarchie hoog oplaaide, worden we gekonfronteerd met een mens van vlees en bloed. Een zwak mens, doortrokken van de zonde, maar toch een instrument in Gods hand om het patroon van de kerk terug te buigen naar de Schriften van Oud- en Nieuw Testament!

En dat was zijn kracht! Het is goed om deze dingen te bedenken rondom de 31ste oktober. Het moge ons stimuleren tot het voeren van de goede strijd van het geloof om het toevertrouwde pand in deze eeuw van verdoezeling van de antithese en krachtsontplooiing van een valse oekumene te bewaren. Als we de wacht betrekken bij Gods heilig Woord, zullen we met vernieuwd élan het Lutherlied kunnen zingen! En het werkt bevrijdend wanneer we ons in de overtuiging sterken, dat God Zelf zijn Woord doet triumpferen! Want:

„Gods Woord houdt stand in eeuwigheid en zal geen duimbreed wijken.“

J. Meulink / Enschede

Variaties in relaties?

Verliefd, verloofd, getrouwd

Ja, zo was het vroeger: verliefd, verloofd, getrouwd.

Vrijwel niemand week van dit vertrouwde schema af, behalve natuurlijk in de gevallen waarin men ongehuwd en dus alleen bleef. En dat kwam veel voor. Er waren vroeger veel alleenstaanden.

Wanneer men trouwde beloofde men bij elkaar te blijven tot de dood scheiding bracht.

Dat is, zo schreef dr A. Dekker, een veel te grote belofte. Immers deze belofte gaat over de horizon heen en je kunt met de beste wil niet zien wat er kan gebeuren.

Daarmee stelt hij het huwelijk wel op de tocht.

Een feit is helaas wel, dat in deze tijd een groot aantal huwelijken op een andere manier eindigen, nl. door echtscheiding. En dat aantal neemt steeds toe. Nu al eindigt 1 op de 4 huwelijken met echtscheiding en dat percentage zal nog wel stijgen.

Men ziet ook steeds meer andere relaties opkomen in plaats van het huwelijk.

Het is nu zo, dat 7% van het aantal „gezinnen” in Nederland bestaat uit mensen die ongehuwd samenwonen.

Daar zijn mensen, die voor ongehuwd samenwonen kiezen, omdat ze niet met elkaar mogen trouwen. Homofielen b.v.

Anderen zeggen het huwelijk om principiële redenen af te wijzen. Ze regelen het zelf wel zonder dwingende regels en plechtige beloften.

Weer anderen om minder principiële redenen. Men wil geen rompslomp en verplichtingen.

Het merkwaardige is, dat men toch weer gaat beseffen, dat ook ongehuwd samenwonenden het niet zonder regels voor hun relatie kunnen stellen. Velen gaan daarom naar een notaris om een samenlevingscontract te laten opmaken, waarin alles geregeld wordt over de gemeenschappelijke bezittingen, de zaken betreffende overlijden e.d.

Nog weer anderen gaan samenwonen omdat het financieel beter uitkomt of ook omdat hun kinderen moeite hebben met een nieuw huwelijk.

Dan is er tenslotte een grote groep, die wel wil trouwen, maar het beter vindt eerst na te gaan of hun relatie na een lange tijd van samenleving stevig genoeg is.

Een motief, dat te begrijpen valt gezien ook het grote aantal mislukte huwelijken, maar toch onjuist is. Een huwelijk op proef is nu eenmaal onmogelijk. Dat is in strijd met het onvoorwaardelijk karakter van het huwelijk. Daar is ook geen enkele aanwijzing, dat een huwelijk na ongehuwd samenwonen meer kans van slagen heeft.

Men draait op deze manier de volgorde om. In Matth. 9 : 5 wordt ons dan ook een andere volgorde aangewezen. Eerst worden twee levens blijvend aan elkaar verbonden en *daarna* de seksuele eenwording.

Als men deze volgorde omdraait gaat men in tegen de Schrift.

Het huwelijk niet de enige vorm?

Helaas horen we, ook van kerkelijke zijde, steeds meer de opvatting verkondigen, dat we naast het huwelijk ook andere relaties als normaal hebben te aanvaarden.

Zo heeft de Interkerkelijke Gezinsweekcommissie voor 1982 een boekje uitgegeven „Variaties in relaties”, waarin betoogd wordt dat het huwelijk niet de enige vorm is. Allerlei mensen vertellen over hun ervaringen in verschillende relaties.

Alle relaties worden hier als gelijkwaardig naast elkaar gezet.

Dr A. Dekker, als ethicus verbonden aan de theologische Hogeschool te Kampen tracht in dit geschrift de bijbelse gegevens na te gaan.

De grondregel is, zo schrijft hij, dat een relatie bestaat uit wederkerige elkaar geborgenheid biedende trouw. Dat lijkt me een juiste grondregel. Je zou verwachten, dat hij vanuit deze regel zou concluderen, dat het huwelijk dus *de* mogelijkheid is. Maar neen, zijn conclusie is, dat het huwelijk slechts een van de mogelijkheden is. Als illustratie gebruikt hij daarvoor het Hooglied. Twee mensen zijn gelukkig met elkaar zonder officieel getrouwd te zijn.

Nu is de uitlegging van dit bijbelboek erg moeilijk, maar het is toch wel duidelijk, dat hierin de liefde tussen en bruidegom en een bruid bezongen wordt. Het lijkt me niet mogelijk uit het Hooglied te concluderen, dat er naast het huwelijk nog meer dergelijke goede relaties zijn.

Voor de homofiele relaties wordt gewezen op de vriendschap tussen David

en Jonathan. Het is naar mijn opvatting een stuk inlegkunde om uit de hechte vriendschap tussen David en Jonathan te concluderen, dat er tussen beide dus wel een homofiele relatie bestaan zal hebben. David misgaat zich in zijn leven nog al eens op seksueel gebied, maar daar zijn altijd vrouwen in betrokken.

Het feit, dat de Bijbel op meerdere plaatsen homofiele relaties verbiedt wordt door Dekker niet aangeroerd.

Wel zit Dekker dan nog met uitspraken van Paulus in het Nieuwe Testament Paulus vergelijkt b.v. de band van Christus met Zijn gemeente met het verbond van man en vrouw in het huwelijk. Paulus laat duidelijk zien, dat het huwelijk niet meer *een* mogelijkheid, maar *de* mogelijkheid is.

Maar ja, zegt Dekker, dat is iets waar wij vandaag anders tegen aan kijken. Dekker zit hier op de lijn van het gereformeerde rapport „God met ons”. Volgens dat rapport moet je er aan denken, dat in de Schrift niet allen de stem van God doorklinkt, maar dat die verhalen mede het stempel van Paulus dragen. Die menselijke auteur, zo zegt men, is toch niet immuun voor de heersende opvattingen van die tijd.

En zo heeft men het huwelijk wel danig ondergraven.

Het huwelijk een van God geschonken mogelijkheid?

De synode van de (syn.) geref. kerken heeft in april 1982 een besluit genomen over de orde voor de kerkelijke bevestiging van het huwelijk. In

M. de Jonge / Voorburg

De sleutels van het koninkrijk der hemelen

door dr L. van Hartingsveld,

uitgegeven door Kok, Kampen; 109 blz.; f 15,90

Het is een genoeg dit boek te kunnen aankondigen. De N.H. predikant te Wapenveld stelde zich tot taak na te gaan, wat we in de Schriften over de sleutelmacht lezen en wat hij aanbiedt is niet alleen lezenswaard — dat zeker — maar ook heilzaam, d.i. het leidt tot heil, tot leven. Juist in deze tijd, nu allerwege de mondige mens zijn mening propageert en zich door een ander zeker de wet niet laat lezen. Maar, zegt de schrijver, mondigheid is in de Schrift heel wat anders dan er heden ten dage onder verstaan wordt. Mondigheid is volwassen worden in het geloof. „De prediking opent voor wie gelooft het Rijk van God. Maar wie de blijde boodschap negeert of verwerpt, blijft buiten staan voor een dichte deur. Er is dus een harde kant aan het Evangelie. Dat kan men in een tijd van verdraagzaamheid en tolerantie, van gesprek en dialoog, niet verkopen. (...) Iedereen moet vrij zijn, zelf beslissen, de stem van zijn eigen geweten volgen, zelf verantwoordelijkheid dragen. We willen overal aan „sleutelen”. Maar een kerk met de sleutels van het Godsrijk staat haaks op het moderne levensgevoel.” Genoeg om het boek met verwachting ter hand te nemen. Eerst krijgen we een hoofdstuk over

de functie van sleutels en grendels, deuren en poorten, in de oudheid, in de tijd van het Oude Testament. Omdat de sleutels toen zo zwaar waren (ze zijn het nog, zij het op een andere manier!) moesten ze soms wel op de schouder gedragen worden, Jes. 22 : 22. Achtereenvolgens komen daarna de sleutels van de stadspoorten, van gebouwen, van de onderwereld, het dodenrijk, die van de moederschoot, maar ook van de ark en de sleutel van de kennis ter sprake. De wetgeleerden met hun (eigengemaakte) interpretaties van de wetten Gods, verhinderden het volk naar dat goede Woord te luisteren. Ze hadden de sleutel van de kennis weggestopt, Luc. 11 : 52. Ze sleutelden zelf maar wat aan. De Here Jezus geeft Petrus en in hem de apostelen de goede sleutels, opdat Gods volk op zijn belijdenis in het Koninkrijk der hemelen (het Godsrijk) zal binnengaan. Het op aarde binden-met-gezag, zeggen waar je je als schaaft van de kudde van de goede Herder aan moet houden, zal de taak van de 12 mannen zijn, die de Heiland rond Zich verzamelde. Binden is voor hen: het vastmaken aan die belijdenis, aan Gods Woord, aan Zijn zoon. Maar evenzeer het straf opleggen als ongelooft openbaar komt. Ontbinden

en ei was. Ook vroeger was het b.v. in brede kring, ook bij christenen, dat besluit komt de volgende zin voor: „de kerk van Jezus Christus belijdt dat het huwelijk een door God geschonken *mogelijkheid* is: een gemeenschap voor het hele leven...”

Een poging om in plaats van *mogelijkheid* te spreken van een door God geschonken *inzetting* werd afgewezen.

De nu aanvaarde formulering geeft de indruk, dat er naast het huwelijk nog meer mogelijkheden bestaan. Volgens een synoderapport moeten we daarbij denken aan de mogelijkheid van het ongehuwd blijven. Maar dan is dus de ongehuwde staat ook een mogelijkheid van een gemeenschap voor heel het leven?

In elk geval wekt deze synodale uitspraak de gedachte, dat ook het samenwonen van ongehuwden en homofielen een mogelijkheid is die God wil.

Deze uitlegging ligt ook in de lijn van het rapport over homofielen, waarin beweerd wordt, dat het huwelijk geen scheppingsordening is.

En ook een synode zal niet zo naïef zijn te menen, dat haar uitspraken niet gebruikt zullen worden om de unieke positie van het huwelijk te ondergraven.

Het huwelijk een instelling van God

Het huwelijk wordt bedreigd, omdat het steeds meer gezien wordt als een van de mogelijke variaties in relaties.

Nu moeten we niet doen alsof het vroeger met het huwelijk allemaal koek vrij gebruikelijk, dat men de juiste orde, eerst huwelijk daarna sexuele gemeenschap omdraaide. Dat mondde dan vaak uit in een „gedwongen huwelijk”. De pil zal wel de reden zijn, dat dit laatste nu minder vaak voorkomt. Er waren zelfs plaatsen, waar sexuele gemeenschap voor het huwelijk regel was. In een van de gereformeerde kerken, waar mijn vader predikant geweest is, concludeerde men uit het feit, dat er niet van een gedwongen huwelijk sprake was, dat er dan wel geen kinderen zouden komen!

Deze omkering van de orde was toen en nu mis.

Steeds weer houdt de Bijbel ons voor, dat geslachtsgemeenschap de bevestiging en viering van het huwelijksverbond is. Nergens geeft de Bijbel enige aanwijzing, dat sexuele gemeenschap net zo goed buiten het huwelijk kan plaats vinden.

Buiten het huwelijk doet men bij geslachtsgemeenschap elkaar kwaad. Dan is er geen sprake van dienende liefde. Lichamelijke eenheid moet ingebed zijn in het echte samenzijn. En dit echte samenzijn (ik citeer nu prof. Runia) vindt uiteindelijk alleen plaats in het huwelijk waarin twee mensen voor God en de gemeenschap (en niet alleen maar voor zichzelf) elkaar aanvaarden voor goede en kwade dagen.

Totdat de dood hen scheidt. Het huwelijk is *de* door God geschonken *inzetting*: een gemeenschap voor het hele leven.

Zo uniek is het huwelijk.

is het losmaken van de menselijke bindingen, doch ook het opheffen van de straf bij bekering.

Die apostelen werd dus veel toevertrouwd: macht over de sleutels. Namens hun Opdrachtgever moesten ze die gebruiken. Hun openen was Góds openen, hun sluiten Zijn dichtdoen van de deur. Echte sleutelbeheerders, niemand kan om hen heen, Matth. 16 : 19, 20.

De schrijver laat ons zien, hoe de HERE oudtijds in het verbond, dat Hij met Zijn volk Israël sloot, wetten gaf, als even zovele sleutels. Door het onderhouden van de geboden ontsloot zich de weg ten leven, Ps. 119. Het niet-houden ervan leidde echter op een doodsweg, die eindigde in ban, steniging of vervloeking, Deut. 28. Op verwerping van het goede Woord moest volgen „het kwaad uit uw midden wegdoen”, Deut. 22 : 21. Bijvoorbeeld als een zoon zijn vader en moeder niet eerde en van geen bekering wilde weten: steniging. Een opmerkelijke exegese geeft de schrijver daarbij van Matth. 11 : 19. Als de oversten onze Heer een vriend van tollenaars en zondaars noemen, verwijzen ze daarmee in feite naar dat woord uit de Mozaische wet. Hij moet verdwijnen.

Die beschreven wetten van de HERE werden in de loop van de tijd en in het bijzonder ná de ballingschap hoe langer hoe meer losgemaakt van hun Goddelijke Auteur en de rabbijnen verzamelden naastig de vele interpretaties van dit doen en dat nalaten (de Talmud). Daarmee verdween de sleutel van de kennis. De Wetgever staat als een vreemde bij Zijn volk aangeschreven. De sleutelaars (schrijfleerden) hebben dan de sleutel van de kennis verdonkeremaand. Ze versperren de toegang tot Gods rijk, Matth. 23 : 13.

In volgende hoofdstukken laat de schrijver ons zien hoe Petrus en

Paulus, daarna ook de gemeenten, de sleutels hanteerden. De oudsten krijgen een taak, doch de gehele gemeente ontvangt aanwijzingen toe te zien dat ieder in Gods wegen blijft wandelen, zie bijv. 1 Cor. 10 : 1-13. In vele waarschuwingen en vermaningen „laat ons er ernst mee maken in rust in te gaan”, Hebr. 4 : 11 o.a., komen we dat hanteren van de sleutelmacht tegen. De brief aan de Hebreeën is er vol van. Daarmee blijven apostelen en gemeenten op de wegen, die de grote Herder der schapen opende en waarop Hij voorgegaan is. Als we daar oog voor krijgen (en de auteur doet daar veel moeite voor), beperken we de sleutelmacht niet enkel tot teksten uit Matth. 18, maar ontmoeten we voortdurend het openen en sluiten van Gods koninkrijk. Lees daarover ook Openbaringen 2 en 3.

Wat zou de schrijver nu zeggen over de betekenis van de sleutelmacht in deze tijd? Welke plaats heeft die in de gemeenten, voor welke taak staan de ambtsdragers? Hij wil daarover spreken in een hoofdstuk „De kerk en de sleutelmacht”. De apostelen, de eerste sleuteldragers, zijn gestorven. De paus, in de r.k.-hiërarchie, is hun opvolger zeker niet. Synodes zijn dat evenmin. Wie dan wel en hoe?

Het valt op dat waar 80 bladzijden lang gehandeld is over het Schriftonderwijs, dit laatste hoofdstuk van 12 bladzijden, niet zo duidelijk is. Hoewel er vele goede aanwijzingen in staan, zou je zeggen dat de schrijver moeite heeft met het concretiseren-voor-vandaag. Dat is geen wonder. Hij maakt deel uit van een kerkgenootschap dat de sleutels zegt te moeten hanteren, maar het in feite niet doet. Zelf zegt hij „De Hervormde Kerk heeft in artikel X van de kerkorde (van het belijden der kerk) gesteld: „De kerk weert al wat haar belijden weersprekt (...)

De kerk oefent geen tucht.” Nu heeft „tucht” voor velen, zegt hij elders, een nare klank. Het doet denken aan een flitspuit, waarmee je lastige insecten doodt. We kunnen hem daarin bijvallen en ouderen hebben daar heel erg nare ervaringen mee gehad, het doet nóg zeer. In deze tijd van gezagloosheid, van „ik denk” en „ik meen” staan normen voorts laag genoteerd. Sleutels om wegen te openen en te sluiten? Ach, ga toch door. Ik zoek mijn eigen weg wel zeggen velen. We hebben er zelf ook wel wat moeite mee te zeggen „dit is de weg, wandelt daarop”, Jes. 30 : 21 en hen, die dit beslist niet willen, door middel van tuchttoefening te trachten terug te brengen op de goede weg. Welke kerkeraad „zit” daar niet mee?

En toch ontkomen we er niet aan te onderzoeken, beproeven, toetsen wat de wil van God in deze is. De gemeente, zo de schrijver, moet zelf leren onderscheiden tussen wat geboden en verboden, geoorloofd en niet toegestaan, Gode welbehagelijk en Gode niet welgevallig is. Hij waarschuwt dat niet het omgekeerde gebeurt, dat de gemeente zich aanpast aan een rationeel geloof, datgene wat het eigen verstand van de mens uitdenkt, wat hem gelegen komt. Want dan, zo zegt hij, gaat het wel ten koste van het allerheiligst en ongetwijfeld christelijk geloof. Maar wat is er een onkunde in de gemeente! Zijn ervaring is dat waar Schriftkennis ontbreekt, de preek ook niet meer resoneert. Iets om te onthouden, meer nog om er mee bezig te zijn.

Maar niet zoals dr Van Hartingsveld zich dat voorstelt. Hij meent dat de preek ook iets zeggen moet over allerlei sociale en maatschappelijke, zelfs politieke problemen. Nog afgezien van hetgeen we daarmee van onze voorgangers zouden vragen (wie is in staat om dit alles te overzien?), er zijn zaken, waar

niet ieder een antwoord op weet, resp. op behoeft te vinden. We zijn maar mensen met beperkte vermogens en het is ons niet gegeven op alle vragen een verlossend woord te spreken, hoewel... de Here laat ons met Zijn Woord niet alleen. Als er dan geen directe oplossing is of die is ons niet duidelijk dan is er toch wel de houding, die we als christenen in deze wereld mogen tonen. „Gij geheel anders”, Ef. 4 : 20 of de vreemdelingschap, zoals die in Hebr. 11 : 13, 14 getoond is. Van dat alles blijkt ons in het besproken boek niet veel. Wel constateert de schrijver dat de sleutel der kennis er is. We hebben de heilige plicht, zegt hij, ons te oriënteren (of te onderwerpen?) aan de Schriften van het Oude en Nieuwe Verbond. Maar hij komt in de beschreven problematiek niet veel verder dan de apostolische vermaning dat de sterken met de zwakken geduld moeten hebben. En dat is wel heel erg zuinig, waar het gaat om zaken van leven of dood, sleutels die het Godsrijk openen of sluiten!

Het nieuwe adres

van de

redactie-sekretaris is :

DOVENETEL 45

8446 SH HEERENVEEN

TEL. 05130 - 20476

Persschouw

Over het IKV

Er komen nog veel reacties los op het bekende „stemadvies” van het IKV.

Een belangrijke is die van mr Zee-
gers. Hij publiceerde die in het „Kerkbladje van Kohlbrugge”.

Het werd overgenomen in „Waarheid en Eenheid”. Daaruit neem ik het weer over. Het geeft belangrijke informatie over het karakter van het IKV. Hier volgt het.

Er is alle reden aandacht te besteden aan het stemadvies van het IKV. Dit houdt immers in dat tegenstanders van de kernbewapening er goed aan doen op PvdA, de PPR, de EVP, ja zelfs de PSP en CPN te stemmen in plaats van op andere partijen, het CDA inbegrepen.

Dit ongevraagde advies heeft een slecht onthaal gevonden en dat is geen wonder. Velen ervoeren dit als een betutteling die in deze tijd van mondige mensen niet meer op haar plaats is. Weer anderen, te weten met het IKV sympathiserende CDA-ers, noemden bij monde van het CDA-lid der Tweede Kamer, atoompacifist drs Couprie, het advies een aanval in de rug.

Nóg weer anderen wezen er op dat er meer vraagstukken dan het atoomprobleem zijn en de kiezer toch moeilijk zijn stem uitsluitend op grond van het atoomvraagstuk kan uitbrengen. Er zijn immers ook andere zaken aan de orde, die van het allergrootste belang zijn zoals de handhaving van gezag en rechtsorde, die be-
laagd worden als nooit tevoren, de monetaire, sociaal-economische en woningpolitiek. Zaken die wij meer in onze hand hebben, waar wij althans meer aan doen kunnen, dan het probleem van de atoombewapening, waarin de rol van een klein land als Nederland minimaal is.

Overigens is het wel heel kras dat het IKV zelfs partijen als de PSP en de CPN aanbeveelt. De PSP schuwt buiten- en anti-parlementaire acties allerminst. Integendeel: geweldplegers, krakers, stenengoeders en vechtersbazen kunnen met hun verwerpelijke, on- en antidemocratische strijdmethoden nergens beter terecht dan bij de Pacifistische (!) Socialistische Partij. Doch ook de CPN wordt door het Interkerkelijke Vredesberaad aanbevolen. Hoe de communisten over de kerken en de atoomwapens denken kan men in Rusland zien!

Nu door het stemadvies de rode aap uit de zwarte togamouw is gekomen mag men hopen dat eindelijk de kerken die zich aan het IKV verslingerd hebben, zich tenminste eens ernstig op

hun houding tot deze organisatie zullen beraden. Voor degenen die het IKV in de loop der jaren nauwlettend gevolgd hebben en enigmatische in staat zijn de geesten te beproeven, was het stemadvies geen verrassing. In *De Tijd* van 13-11-'81 stond de uitslating van een IKV-spreker over het woord „interkerkelijk” het volgende:

„Wij zijn allang een politieke pressiegroep geworden. Het woord interkerkelijk, nou ja, toevallig is dat zo ontstaan.”

In het zelfde nummer *De Tijd* (van 13-11) waaraan we dit ontleen zeggend een spreker namens het IKV:

„De kerk moet veranderen: een actiekerk worden. Eigenlijk zal het mij een rotzorg zijn of iemand gereformeerd, katholiek of ongelovig is, als wij die persoon maar kunnen winnen voor de actie.”

Nog een paar uitslatingen van IKV-secretaris Faber in *Elseviers Weekblad* van 21-11-'81:

„Wat voor mij belangrijk is, is hoe mensen elkaar steunen. Solidariteit. Maar over godbeleving: ik noem het geheimtaal. Kerkelijke taal of geloofstaal is niet iets wat je je toeëigent. Een kerk is ook niet iets met open deuren. Je sluipt er binnen. Maar dat is niet iets voor een interview. Kerkdiensten voor radio en t.v. zijn ook dwaasheid. Zending ook. Politiek kan wel. Politiek is ordening. Nuchter zakelijk werken. Maar als je zieltjes aan het winnen bent door te zeggen, dat je beter bent dan de ander, moet je in de kerk gaan staan met gesloten deuren. Met ideologieën overtuigen vind ik uit Den Boze.”

In eerder genoemd nummer van *De Tijd* zegt Faber dat het IKV de kerken eigenlijk volkomen in zijn macht heeft. Zouden de kerken niet kunnen afhaken in geval van een nieuwe structuur van het IKV, zo werd Fa-

ber gevraagd. Het antwoord was duidelijk genoeg:

„Ze kunnen hier eigenlijk geen nee meer zeggen. We zijn al een politieke organisatie met een geweldige macht. Wat roepen de kerken niet op als ze weglopen? Je hebt het een jaar terug bij de gereformeerde Synode gezien, daar dreigde de band met het IKV veel slapper gemaakt te worden. Nou je hoefde maar met je vingers te knippen, een advertentie in Trouw, de hele meute stond op en de band bleef dan ook heel. Natuurlijk, het contact met de kerken is essentieel, maar het IKV kan zijn actie niet opofferen aan hun bedenkingen. Als wij een stapje terug moeten doen lever ik mijn zaakje in, dan vertrek ik.”

Deze dingen zijn niet nieuw; de kerkelijke machthebbers wéten dit allemaal.

Maar zouden de kerken nu het door haar gesteunde IKV zich zo duidelijk heeft doen kennen als een brutale linkse pressiegroep, die adviseert te stemmen ook op partijen en mensen, die aan God noch Zijn gebod ook maar de geringste boodschap hebben, om te beginnen zich op heel korte termijn, d.w.z. tijdig vóór de Kamerverkiezingen van 8 sept. nadrukkelijk distantiëren van dit schaamteloos advies.

Het is de hoogste tijd dat de leden der kerken die het IKV steunen op de kerkelijke managers, die zich door deze zuiver revolutionaire club op slechtou hebben laten nemen, krachtige druk uitoefenen om zich van hun boze weg, radicaal te bekeren en zich eindelijk eens af te vragen wat er werkelijk gaande is in deze tijd, waarin de antichristelijke machten opstaan tegen de Heere en Zijn Gezalfde, en zeggen: „laat ons hun banden verscheuren en hun touwen van ons werpen.”

C. Veenhof

Boekbespreking

H. J. Schilder - „Ik kom thuis” - Een reeks Schriftoverdenkingen - Uitgeverij Vijlbrief, Haarlem, '81 160 pagina's - gebonden - f 24,95

Bovengenoemde bundel bevat meditaties, die eerder door de auteur werden gepubliceerd in het weekblad „De Reformatie”. Veel teksten uit het Oude Testament komen aan de orde terwijl ook enkele Schriftgedeelten uit het Nieuwe Testament aandacht krijgen.

Prof. Schilder geeft in zijn „Woord vooraf” nader rekenschap van de gekozen titel. „Ik kom thuis” — dat is ontleend aan Psalm 23. Hij kreeg voorkeur voor deze titel als „tegenhanger” van een eerder door hem geschreven boekwerk waarin o.a. de

moeiten van het onderweg-zijn worden verwoord. Vandaar dat dát boek heet: „Ik schreeuw he uit”.

Boven elk hoofdstuk heeft prof. Schilder in spreukachtige vorm een samenvatting van de inhoud gegeven. Het zijn in doorsnee pakkende opschriften, al zijn er mensen, die er helemaal niet door geboid worden, omdat ze daarvoor geen orgaan bezitten. Trouwens de emeritus-hoogleraar uit Kampen heeft nu eenmaal een geheel eigen stijl. Men moet op zijn aparte jargon leren inspelen. De één lukt dat, de ander geeft het misschien te snel op en vindt, dat hij niet geprikkeld wordt tot een *blijven* lezen. Maar wie zich de moeite getroost om de inhoud van dit boek tot zich te laten doordringen en bereid is verschillende gedeelten zelfs te herlezen, zal erkennen, dat hij exegetisch verder geholpen wordt. Laat men dan een zeker overvloedig woordgebruik constateren — daarmee is een auteur niet min of meer afgeschreven! Het fijne van dit boek is m.i. gelegen in het feit, dat er zo'n beheersende plaats wordt ingeruimd voor de lofprijzing. In dat verband geeft H. J. Schilder ons ook een goede les: „Maak nooit een tekst los uit zijn verband. Doe het vooral met lofteksten niet. Isoleer ze niet, rijg ze niet als fragmenten aan een stapel ze niet als losse stenen op el-

kaar. Want dan dreigt de lof loos te worden, een holle klank.” (pag. 21).

Ik zal heus niet beweren, dat het be-
toog van de schrijver op elke bladzij even doorzichtig is, maar om de kern van de tekst wordt niet heen gezeild! Het hermeneutisch principe van het vergelijken van Schrift met Schrift wordt door deze Oud-Testamenticus ten eerste gehonoreerd. En dat verkwikt in een tijd waarin velen zich bezondigen aan een fragmentarische Schriftuitleg, die de hoorder en de lezer wél tegemoetkomt, maar niet tot *Bijbelstudie* stimuleert!

Wie mocht denken, dat deze bundel meditaties een bepaalde aktualiteit wel zal missen — want hoeveel overdenkingen lees je niet, die even goed een eeuw geleden in een kerkelijk blad hadden kunnen zijn geplaatst — vergist zich deerlijk. Ik noem b.v. de meditatie onder het opschrift: „Spreuken in het stadion”, p. 78 e.v. waarin de schrijver nader ingaat op bepaalde facetten van de voetbalsport. Ook in voetnoten kom je opmerkingen tegen waarmee je je winst kunt doen wanneer ze b.v. handelen over het optreden van Arie Groenevelt (p. 85) of over de Troonrede (p. 109). De auteur vraagt zich af hoe lang een volkslied, dat de Naam van God zo duidelijk belijdt en leert „in tact blijft wanneer een Troonrede het adres van de „hoop” om „kracht” te ontvangen weglaat. Heel mooi vind ik het hoofdstuk, dat onder de titel: „Huishoudelijk alfabet” handelt over Spreuken 31. Hier bedient prof. Schilder zich met name van een zeer vlotte stijl. „Een dagelijkse huishouding is de gecompliceerdste van alle organisaties. Een moeder, die de huishouding doet, steekt de knapste organisatie-experts de loef af. Dus mag zij eens in het feestzonnetje worden gezet. Middel-punt van het familietoneel.” (p. 137). De schrijver van dit boek, dat door Vijlbrief in een keurige uitgave op de markt is gebracht — royaal formaat en stevig gebonden — stelt het Verbond centraal! Men had eigenlijk van hem niet anders mogen verwachten. Hij heeft de strijd van de Vrijmaking intens beleefd en heeft duidelijk ervaren welke bijbelse noties toen in geding waren.

Maar tegelijkertijd is hij zich bewust, dat bij een dergelijke aanpak en opzet verschillende gevaren dreigen. Hij brengt dat als volgt onder woorden: „Scheppingsopdracht”, „cultuurmandaat”, „heilshistorie”, „Verbondsstaat” — ze kunnen na verloop van tijd ook weer van die vlotte rijtjes worden, de we handig hanteren zonder te handelen; te handelen in daadwerkelijk geloof.” (p. 49). Eénmaal is de pen van de professor uitgegleden nl. als hij op pag. 94 spreekt van een voortdurende *noodlottige* bedreiging. Prof. Schilder zal met mij van mening zijn, dat deze terminologie in strijd is met het schriftuurlijk voorzienigheidsgehoof. Bij de uitleg van psalm 23 hanteert de auteur de indeling: Herder, gastheer, heer van een huis. Drie „beelden”. Maar zou het niet beter zijn om de eenheid van de herderspsalm te bewaren door te spreken van de HERE als de Herder, die zijn schapen verzorgt, leidt en beschermt?

Het boek bevat treffende illustraties met nadere verklaring en een register van teksten — erg bruikbaar — als ook verschillende gedachten van Tienmen W. Rasker. Schilder voelt zich door die dichtelijke ontboezeningen nogal aangesproken. Wij daarentegen

hebben in doorsnee veel moeite om de „gedachtenkronkelingen” van Rasker te volgen. Maar dat zal wel aan ons liggen! Niet elke vorm van poëzie ligt je!

Tot slot: De schrijver besteedt veel aandacht aan het Spreukenboek. Dat is een goede zaak! Onder ons heeft ds F. van Deursen uit Apeldoorn een dik boek over Spreuken gepubliceerd, een indrukwekkend geschrift, dat m.i. in onze pers veel te weinig aandacht heeft ontvangen. De invalshoek van het Verbond van Gods genade hebben Schilder en Van Deursen gemeen. Hoewel de verdere uitwerking van diverse gegevens weer verschillen vertoont. Dat geeft niet. Integendeel! Alleen — dat moet ik absoluut kwijt — betreur ik het sterk, dat de emeritus-hoogleraar van de Broederweg te Kampen en de pastor uit Apeldoorn niet meer in één kerkverband samenwerken! Wij verliezen elkaar steeds meer uit het oog. En vooral dat laatste doet pijn! Wij hebben elkaar ook bij de exegese van de Heilige Schrift zo heel hard nodig! God geve in zijn genade andere tijden! Om terug te keren tot het onderhavige boek — men vergeve mij de

direct hieraan voorafgaande uitweiding — wij bevelen dit werk van H.J.S. hartelijk aan! „Ik kom thuis” — dát mag de troost zijn voor AL Gods kinderen, die op weg zijn naar de Stad van de eeuwige vrede!

O. Mooiweer, Enschede

Rektifikatie — In het artikel „Een wervende of een stervende Kerk?” d.d. 22-10-'82 komen enkele drukfouten voor. Twee daarvan willen wij bij deze rektificeren.

Op pag. 311 staat bijna aan de voet van de bladzijde: „Maar naar het woord van K. H. Miskotte is spreken”, moet zijn: *Preken*.

In de tweede strofe van het gedicht van Huib Fenijn wordt één regel gemist: De tweede strofe moet als volgt luiden:

Het is Gods Huis, de wijkplaats voor het hart,
waar altijd weer bevrijding wordt verkondigd.

Ook voor wie zoveel keren heeft gezondigd

en hopeloos in 't leven is verward.

O. Mooiweer

H. van Tuyl over het hoofd gezien heeft.

De correcte uitslag van de stemming was dus: 74 voor, tien tegen bij vier onthoudingen, terwijl vijf kerken afwezig waren zonder schriftelijk hun oordeel gegeven te hebben.

Heerde - 20 okt. 1982 — Zondag jl. heeft de Nederlands Geref. Kerk te Heerde, in de persoon van ds H. J. van der Kwast, weer een eigen predikant ontvangen.

In de morgendienst, welke gehouden werd in het kerkgebouw aan de Julianalaan, vond de bevestiging plaats door ds B. Geuchies.

Deze had als tekst genomen Jeremia 2 : 1-9.

In het Woord van God horen wij Gods gedenken aan Zijn eerste Liefde in het verleden; Gods klagen over de afval van Zijn volk in het heden en Gods trouw over Zijn volk in de toekomst, aldus ds Geuchies.

In de middagdienst die vanwege de te verwachten grote belangstelling werd gehouden in het kerkgebouw van de Chr. Geref. Kerk te Heerde, deed ds v. d. Kwast zijn intrede met als tekst Openbaring 1 : 17 en 18. Johannes tekent hier de verhoogde Christus die als Hoofd van Zijn Kerk wandelt tussen de gouden kandelaars. Hij is de eerste en de laatste en de levende. Hij is uit de doden weergekeerd als de onaantastbare die bestand is tegen verwerping, haat, verraad en spot. Als Hij de hand op ons legt krijgen wij deel aan dat onaantastbare, omdat niets ons dan van Zijn liefde kan scheiden. Na het beëindigen der dienst, welke door vele genodigden uit regio/classis en plaatselijke kerken werd bijgewoond, heeft namens de Gemeente en Kerkeraad de heer B. J. Veldkamp, ds en mevr. v. d. Kwast hartelijk welkom toegevoegd. Veel blijdschap en dankbaarheid is er, nu U na een lange vacante-periode als onze predikant hier bent bevestigd.

Verder spraken nog ds G. v. Keulen van Wezep (als oud-consulent), dhr. Winkelhorst uit Hatem (namens de regio Harderwijk) en burgemeester

Faber (namens de plaatselijke overheid).

Na een dankwoord door ds Van der Kwast werd de bijeenkomst besloten met het zingen van Gez. 29.

Kort verslag van de vergadering van de Regio Kampen, gehouden op donderdag 14 okt 1982 te Emmeloord. — Als consulent van de gemeente van Zwartsluis, die als roepende kerk fungeert, opent ds Verhoeff uit Steenwijk de vergadering. Uit de Schrift wordt gelezen Ps. 119 : 1-8. Daarna wordt gezongen Ps. 119 : 3. De predikant van Steenwijk gaat vervolgens voor in gebed.

In zijn openingswoord worden allen hartelijk welkom geheten. Gememoireerd wordt wat er in de afgelopen periode, waarin de regio niet bijeen is geweest, heeft plaatsgevonden: 1) Op ds Stolk van Kampen is een beroep uitgebracht door Bunschoten-Spakenburg. 2) Ds Schuurman heeft het beroep, dat de gemeente van Dronten op hem heeft uitgebracht, aangenomen. 3) Met dankbaarheid wordt stilgestaan bij het herstel van mevr. Vonkeman in Zuid-Afrika.

Credentiebrieven van allen worden goed bevonden, waarna het moderamen, dat bestaat uit ds Schaeffer (praeses), ds Verhoeff (scriba) en ds Veldhuizen (assessor), de leiding van de vergadering op zich neemt.

Het moderamen stelt het agenda vast. De notulen van 18 maart 1982 worden vastgesteld, goedgekeurd en onder dank aan de scriba ondertekend door het moderamen.

Aan ds Plantinga wordt emeritaat verleend ingaande 1 januari 1982. De praeses leest de „akte van emeritaat” voor, waarmee de vergadering accoord gaat.

Ingekomen stukken: Dronten vraagt een consulent aan te wijzen. Ds Beeftink wordt benoemd als consulent voor Dronten. Dit zal duren tot 9 jan. 1983.

Verder is een verzoek binnengekomen tot verlenging van het preekconsent van br. Kloosterman. Aan het verzoek wordt voldaan, waarbij wordt vastgesteld om op de voorjaarsvergadering uitvoerig op deze zaak in te gaan.

De gemeente van Lelystad wil overgaan tot de instituering van een Ned. Geref. (zuster)kerk te Almere. En wil komen tot één geïntegreerde Ned. Ger. en Chr. Ger. Kerk.

Ds Schaeffer brengt verslag uit van de vergadering van de Classis Zwolle van de Chr. Geref. Kerk, gehouden 13 oktober jl. waarbij hij als waarnemer aanwezig was. Uit het verslag blijkt dat er nog heel wat bezwaren te overwinnen zijn wat betreft de toenadering van beide kerken tot elkaar.

Ook de commissie „voor nader contact” met de opdracht: de belemmeringen weg te nemen biedt nog wel-

nig perspectief na drie jaar samenwerken.

I.v.m. het vertrek van ds Van der Kwast vinden benoemingen plaats: Voorbereiding van de examina - ds Stuy; Examinator N.T. - ds Schuurman; Secundus kerkvisitatie - ds De Jonge; De Raad van advies van de Theologische Studie Begeleiding - ds Roukema; Samenspreking met de Chr. Ger. - ds Beeftink.

Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt door de afgevaardigden.

De voorjaarsvergadering wordt gepland op 17 maart 1983. De roepende kerk is Dronten. Daarna wordt Ps. 108 : 1 gezongen en gaat depraeses voor in gebed en sluit hij de vergadering.

P. Veldhuizen

Dordrecht — Op verzoek van br. v. d. Dool uit Dordrecht nem ik een deel uit het plaatselijke kerkblad over.

„Landelijke vergadering — Zoals U uit de krant zult weten heeft de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken van 25 september 1982 de artikelen 1-30 van het Kerkelijk Akkoord aangenomen. De stemverhouding was als volgt:

73 kerken voor (waaraan enige met de vermelding „als uitgangspunt”) 10 kerken tegen (w.o. Dordrecht); 4 onthoudingen.

Uit deze cijfers blijkt dat slechts zes kerken niet vertegenwoordigd waren. De vergadering van 25 september was een voortgezette vergadering en eigenlijk ook een buitengewone vergadering. Het is namelijk niet gewoon dat elke kerk een afgevaardigde stuurt; gewoon is dat elke regio (er zijn twaalf regio's) vier afgevaardigden stuurt.

Een vergadering met afgevaardigden van elke kerk wordt alleen gehouden als de zaak van groot belang is en als minstens twaalf kerken of tien afgevaardigden er om vragen. Zulks overeenkomstig artikel 38 van het Kerkelijk Akkoord. Het besluit van de gewone Landelijke Vergadering geldt dan als een „voorlopig besluit” en de vergadering met afgevaardigden van alle kerken heeft dan de taak te beoordelen of tot bekrachtiging kan worden overgegaan.

Dordrecht heeft tegengestemd omdat wij het niet juist vinden dat in een akkoord van kerkelijk samenleven bindende regelingen worden opgenomen die over het interne kerkelijke leven gaan, zoals over de ambten en de kerkdiensten. Dit leidt gemakkelijk tot verstarring en tot bovenschrijftuurlijke bindingen. En daarvan hebben we in het verleden voldoende last gehad. Lang niet alles wat niet strijdig is met de Heilige Schrift is namelijk overeenkomstig de Heilige Schrift en goed voor de gemeente.

Eigenlijk schieten er van de dertig artikelen maar negen over die we in

Kerknieuws

Regio Utrecht — Op de Regionale vergadering van Utrecht is beroepbaar gesteld C. C. Koolsbergen, Oosterengweg 271, 1212 CK Hilversum, tel. 035-853494.

Krommenie — Scriba dhr. K. Kramer, Leonofstraat 17, Krommenie.

Wijziging van zendende kerk — Op verzoek van de kerken van Noord-Holland en Zuid-Holland (Noord) zal de gemeente te 's-Gravenhage de taak van zendende kerk van de zustergemeente te Haarlem overnemen. Daartoe heeft de gemeente van 's-Gravenhage onlangs ds W. L. Kurpershoek, die als zendeling reeds gedurende 20 jaar werkt in Nqutu, Natal, Zuid-Afrika, beroepen en deze heeft dit beroep aangenomen. Werk en werkerterrein veranderen voor hem dus niet, hij verbindt zich slechts aan een andere zendende kerk.

Ds Kurpershoek zal, met gezin, de maanden december 1982 en januari 1983 in Nederland verblijven. Het afscheid van de gemeente te Haarlem zal D.V. op zondag 5 december a.s. plaats vinden, terwijl bevestiging en intrede te 's-Gravenhage de daarop volgende zondag geschiedt. Over een en ander zullen te zijner tijd nadere berichten volgen.

Utrecht bij nader inzien — De scriba van de Landelijke Vergadering, de heer A. Sneep, laat weten dat hij tussen de paperassen van de vergadering van 25 september te Utrecht nog een verklaring heeft gevonden van de kerk van Gameren-Haafden, dat zij vóór het Accoord van Kerkelijk Samenleven stemt. De scriba maakt zijn excuses voor het feit dat hij in de haast deze verklaring van ouderling

Zoekt U een levenspartner?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

MOLENBELTERWEG 28 — 7451 JB HOLTEN

TEL. 05483 - 3277 - b.g.g. 05498 - 59160

principe kunnen aanvaarden, daar ze inderdaad het samenleven van de kerken regelen (zie de papieren die u kreeg voor de gemeentevergadering van 4 september).

Wel geloof ik dat we de regelingen, die we als „bindende regelingen” afwijzen, als adviezen ter harte moeten nemen. En ook geloof ik derhalve dat we ons opnieuw moeten bezinnen op allerlei zaken die wij anders doen dan in het kerkelijk akkoord staat...”

Ter nadere verklaring voegt hij in een apart schrijven toe: „Op deze Landelijke Vergadering had ik graag een stemverklaring willen geven voor het tegenstemmen van Dordrecht wat de bekende 30 artikelen betreft. De tweede besprekingsronde, waarop ik gerekend had, kwam er echter niet. En daardoor ook geen stemverklaring. Misschien is het mogelijk dat u ons een handje helpt door in de rubriek „Kerknieuws” een deel van het verslag op te nemen.”

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
T. Hoekstra
Ds. H. de Jong;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

Nieuws uit breder kring

Een dag voor AFgestudeerden! — Het is precies een jaar geleden dat enkele afgestudeerden uit de CSFR, uit de evangelische studentenbeweging Ichthus en uit de CSR de koppen bij elkaar staken en het initiatief namen om een samenwerkingsverband van afgestudeerden binnen de CNI op te richten. Zoals u wellicht weet, is de CNI de Nederlandse afdeling van de International Fellowship of Evangelical Students en verenigt zij in zich de meeste reformatorische en evangelische studentengroepen in Nederland.

Doel van het afgestudeerdenwerk (AF-werk): bevorderen van onderling (vaak lokaal) contact; ondersteunen van het werk van de reünistenorganisaties, alsook van instellingen als het Christelijk Studiecentrum ICS, de Prot. Chr. Artsen Organisatie (PCAO) en het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte (CRW); stimuleren van actieve deelname aan het kerkelijk leven; en bovenal het verbeteren van de betrokkenheid bij het studentenwerk, nationaal en internationaal.

Deze doelstellingen zullen door diverse AF-sekties worden uitgewerkt. AF wil niet de plaats van een reünistenvereniging innemen. AF wil er alleen aan meewerken dat CNI-afgestudeerden gemakkelijker hun plaats in kerk, beroep en vereniging vinden en elkaar niet uit het oog verliezen.

Om het onderling contact te bewaren wordt voor alle CNI-afgestudeerden 1 x per jaar een AF-dag georganiseerd. Deze werd vorig jaar november met groot succes voor het eerst gehouden. Noteert u alvast de

volgende AF-dag: 20 november 1982 D.V. Plaats: Ref. Bijbelschool te Zeist. Thema: De afgestudeerde en de kerkelijke gemeente. Voor kinderen is er een apart programma.

Wij stellen het bijzonder op prijs dat diegenen die geen contact (meer) met de CNI hebben en die niet op de AF-dag kunnen komen, maar die wel betrokken willen zijn bij het afgestu-

deerdenwerk van de CNI, zich met ons in verbinding stellen.

Inlichtingen en opgave voor de AF-dag (liefst vóór 6 nov.) op het kantoor van de CNI, N-Z Voorburgwal 96-I, 1012 SG Amsterdam, tel. 020-257141.

Namens de AF-stuurgroep,
drs B. Kristensen
ir. N. M. Tramper

AALTEN

VERENIGING VOOR CHRISTELIJK SPECIAAL ONDERWIJS

Het bestuur van bovengenoemde vereniging vraagt voor zo spoedig mogelijk

EEN HOOFD (m/v)

aan één van haar scholen, te weten de **Magnoliaschool voor Z.M.L.K.** te Aalten.

Gezien de samenstelling van het team gaat de voorkeur uit naar een **hoofdonderwijzer**.

Onze voorkeur gaat uit naar iemand die

- in woord en daad van een protestants christelijke levenshouding wil getuigen,
- volledig bevoegd is,
- in bezit is van de BuO-akte of M.O.A. ped.,
- ervaring heeft in het BuO, bij voorkeur in het Z.M.L.K. onderwijs,
- niet jonger is dan dertig jaar.

Inl. bij mevrouw A. Nauta (sekr. esse bestuur), tel. 05430-13871 of de heer J. Postema (school) telef. 05437-3176 (privé). Sollicitaties te richten aan het bestuur van de vereniging voor christelijk speciaal onderwijs te Aalten, p/a Jasmijnlaan 81, 7101 ZG Winterswijk.

Hoe Israël helpen?

BIJVOORBEELD ZO:

- Door een gift over te maken op gironummer **4295426** t.n.v. Stichting Shaare Zedek te Urk. Shaare Zedek in Jeruzalem is een orthodox ziekenhuis, waar iedereen zonder onderscheid geholpen wordt. Zonder hulp van elders is het voortbestaan onmogelijk.
- Door donateur te worden van deze reformatorische stichting. De minimum-contributie per jaar is tien gulden. Opgeven kan bij onderstaand adres.
- Door een dia-avond te organiseren voor Shaare Zedek. Voor gemeente, vereniging, groep e.d.

Het contactadres is dhr. A. D. Goijert, Marmerstraat 43, 8084 XB 't Harde. Telefoon 05255-2788.

Vriendelijk verzoek om uw ADVERTENTIES SCHRIFTELIJK OP TE GEVEN!!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de tekst in ons bezit te zijn. Foto's en tekenwerk voor het maken van cliché's dienen 1 week voor de plaatsingsdatum ter drukkerij te zijn.

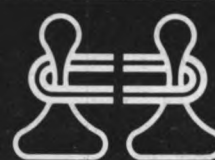
Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken folders enz.
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Geef een (kinder) bijbels antwoord! **GIRO 1166**

Kinderen vragen naar de waarheid. Daarom woedt juist om hen een hevige geestelijke strijd. Ook in Oost-Europa. Laten wij hen het evangelie in handen geven. In de vorm van een kinderbijbel. Stichting „Antwoord” (al 10 jaar werkzaam in het Oostblok) wil er 100.000 kinderbijbels heen brengen. Namens u. Prijs per exemplaar: f 20,— (inclusief vervoer). Als u nou eens één kind antwoord gaf... Antwoord op de vraag naar de waarheid.

stichting antwoord

Comité van aanbeveling:
Prof. Dr. Ir. J. van Bommel
Net Benschop
Henk Binnendijk
Corrie Boom
Gert Doornbal
Prof. Dr. C. Graafland
Gien Karssen